

«ЗА КРАЙ І ВОЛЮ, ЗА НАЦІ ДОЛЮ!»

ДОСЛІДЖЕННЯ, ДОКУМЕНТИ, СВДЧЕННЯ

«ЗА КРАЙ І ВОЛЮ, ЗА НАЦІ ДОЛЮ!»
дослідження, документи, свідчення

УДК 94(477)"1920/1960"
3-12

«За край і волю, за нації долю!»: дослідження, документи, свідчення / Національний музей історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс, Ін-т історії України НАН України; редкол.: Л.В. Легасова (кер. проекту) та ін. – К.: Аеростат, 2017. – 324 с.

ISBN 978-617-7158-10-2

У синтетичній праці комплексно віддзеркалюється історія українського визвольного руху, його місце в концепції Другої світової війни, структура та втрати; у джерелознавчому форматі розкривається інформаційний потенціал акумульованих у музейній фондозбірні груп історичних джерел, у тому числі матеріалів усної історії; на мікросторичному рівні подається регіональний зріз визвольної боротьби.

Науково-документальне видання містить маловідомі документи з фондів колекцій Національного музею історії України у Другій світовій війні (діловодний архів Андрія Михалевича – провідника Старовижівського районного і надрайонного проводів, референта служби безпеки Ковельського окружного проводу ОУН) та зі сховищ вітчизняних архівних інституцій, розлогий науково-довідковий апарат.

Книга призначена для науковців, дослідників, викладачів, студентів і всіх, хто цікавиться історією українського визвольного руху середини ХХ ст.

Редакційна колегія

В.А. Смолій, І.П. Ковальчук, Л.В. Легасова (керівник проекту), О.Є. Лисенко,
І.К. Патриляк (науковий редактор), В.М. Сімперович (відповідальний редактор), Н.О. Смолярчук

Рецензенти

П.П. Гай-Нижник, доктор історичних наук, професор
Ю.М. Сорока, доктор історичних наук, професор

Автори та упорядники

Л.В. Легасова, О.П. Білоус, Р.В. Забілий, О.Є. Лисенко,
І.К. Патриляк, В.М. Сімперович, В.І. Смірнова, В.Л. Третяк, Ю.І. Шаповал

Науково-допоміжна група

Т.В. Губань (коректор), С.В. Нікітіна (верстка)

Затверджено до друку вченою радою Інституту історії України НАН України, протокол № 6 від 15 червня 2017 р., та вченою радою Національного музею історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс, протокол № 3 від 14 липня 2017 р.

ISBN 978-617-7158-10-2

© Національний музей історії України у Другій світовій війні.
Меморіальний комплекс
© Авторів статей

ЗМІСТ

Вступне слово. Валерій Смолій	10
Від упорядників. Любов Легасова	12

ЧАСТИНА I Наукові дослідження

Іван Патриляк

Український визвольний рух та його місце у вітчизняній концепції Другої світової війни	16
--	----

Олександр Лисенко

Втрати УПА та українського націоналістичного підпілля в роки Другої світової війни й повоєнне десятиліття	24
--	----

Руслан Забілий

До питання організації УПА. Бачення, ідеї, реалізація	42
---	----

Юрій Шаповал

УПА і «Волинська різанина»: як досліджувати і як пам'ятати	59
--	----

Валентина Смірнова, Олександр Білоус

Український визвольний рух: джерелознавчий зріз музейної колекції	66
---	----

Володимир Сімперович

Український визвольний рух в усноісторичних джерелах (за матеріалами музейної колекції)	98
---	----

Володимир Третяк

Відомості про загиблих або померлих вояків УПА (зокрема, у ВТТ ГУЛАГу), а також членів їхніх родин, мешканців Верховинського району Івано-Франківської області, як джерело вивчення повстанського руху на Гуцульщині	117
--	-----

ЧАСТИНА II
З архіву Андрія Михалевича

№ 1	Повідомлення проводу організації українських націоналістів на ПЗУЗ про загибель Олекси Присяжнюка («Мітли») 25.03.1945 р. та його стислі біографічні дані	135
№ 2	Інструкція для провідників, командирів та політвиховників УПА всіх ступенів зі складання споминів про боротьбу ОУН і УПА	136
№ 3	Орієнтовна пам'ятка для користування при внесенні пропозицій на присвоєння військового звання	139
№ 4	Інструкція з вимогами дотримання конспірації в умовах глибокого підпілля	140
№ 5	Додаткові відомості до «Звіту нищення населення Старовижівського району за період большевицької окупації»	146
№ 6	Суспільно-політичний огляд з відомостями про «Рух ворожих сил»; «Терор і репресії більшовиків»; діяльність «Парткому – комсомолу»; «Пропаганду»; «Церковне життя»	147
№ 7	Господарчий звіт із переліком матеріальних ресурсів, що є на балансі проводу	156
№ 8	Додаткові факти про роботу в терені за січень – лютий 1947 р.	157
№ 9	Інформація про роздрук літературних, публіцистичних, популярних творів, вишкільних видань, гасел, брошур та листівок	158
№ 10	Підбірка відомостей про акти розправ місцевого МГБ і «стрибків» із тими, кого підозрювали у зв'язках із повстанцями; проведення примусової колективізації та примусової пере плати 4-ї сталінської п'ятирічки	161
№ 11	Інформація про акції, облави, засідки НКВД у Старовижівському та Ратнівському районах Волинської області у січні – червні 1948 р.	164
№ 12	Інформація до суспільно-політичного звіту з повідомленнями про облави, засідки НКВД, терор і репресії Радянської влади в Любомльському, Головенському, Шацькому, Заболоттівському, Ратнівському, Старовижівському районах Волинської області в період з 1 липня до 30 вересня 1948 р.	169

№ 13	Відомості про факти спалення колгоспних господарств у Старовижівському і Ратнівському районах Волинської області	190
№ 14	Зведення про наявність формувань кримінального характеру в теренах Датинь, Синово, Соколище і Шкроби	191
№ 15	Перелік видань ГОПСу за 1946 – 1947 рр.	192
№ 16	Зведення про стан власних втрат (з повідомленням про втрати особового складу та матеріально-технічних засобів) у терені «Балка» за 1947 рік	193
№ 17	Бойове оперативне зіставлення з терену «Балка» (№ 1/48) за 1 квартал 1948 р. (з відомостями про завдані ворогові втрати)	194
№ 18	Зведення про стан пропагандивної техніки в терені «Балка» із закодованими даними про кількість підпільних друкарень та їхнє оснащення на терені, що охоплював межі Старовижівського, Любомльського, Ратнівського районів Волинської області	195
№ 19	Повідомлення про впавших повстанців-революціонерів у боротьбі з німецько-большовицькими окупантами в 1942 – 1948 рр.	196
№ 20	Повідомлення про впавших повстанців-революціонерів у боротьбі з німецько-большовистськими окупантами в 1942 – 1948 рр.	198
№ 21	Характеристика на агента уповноваженого Хотешівської сільської ради Ратнівського району XXXXX XXXXXXXXXXXX XXXXXXXX	201
№ 22	Зобов'язання інформатора служби безпеки Старовижівського районного проводу ОУН XXXXX XXXXXXXXXXXX XXXXXXXX («Вухатого»)	202
№ 23	Пояснення до звіту СБ Старовижівського надрайонного проводу ОУН з даними на 11 ліквідованих представників районної влади та одного священика	202
№ 24	Справа № 2 СБ Старовижівського надрайонного проводу ОУН з інформацією про знищення криївки поблизу Видранського хутора	204
№ 25	Справа № 4 СБ надрайону «Балка» Ковельської округи ОУН з описом бойової акції проти «стрибків» с. Якуші Ратнівського району Волинської області	205
№ 26	Справа № 5 СБ надрайону «Балка» Ковельської округи ОУН з описом арешту та характеристикою на уповноваженого Міністерства заготівель УРСР у Ратнівському районі Волинської області	206
№ 27	Протокол допиту таємного агента Ратнівського районного відділу НКВД	207

№ 28	Протокол допиту стрільця боївки УПА, де вказується на обставини, за яких він погодився співпрацювати з органами МГБ	209
№ 29	Протокол допиту коменданта с. Самари, члена агентурної мережі місцевого МГБ	211
№ 30	Автобіографія Ігора Филімоновича Михальчука («Левченка»), стрільця боївки підпілля УПА Любомльського району Волинської області	213
№ 31	Автобіографія Кирила Олександровича Михалевича («Савки»), стрільця боївки підпілля УПА Старовижівського району Волинської області	214
№ 32	Автобіографія Степана Васильовича Калачука («Панаса»), командира особливої диверсійної групи Старовижівського надрайонного проводу Ковельської округи ОУН	215
№ 33	Автобіографія Павла Павловича Левонюка («Веселого»), стрільця боївки Ратнівського району Волинської області	216
№ 34	Автобіографія Гната Опанасовича Семенюка («Зоренка»), референта з питань постачання кущової боївки Ратнівського району Волинської області	217
№ 35	Автобіографія Адама Антоновича Антонюка («Романа»), провідника Ратнівського району надрайонного проводу Ковельської округи ОУН	218
№ 36	Автобіографія Сергія Кіндратовича Богдана («Богдан», «Бик», «Биков», «Чорний», «Євген»), провідника Любомльського району надрайонного проводу Ковельської округи ОУН	222
№ 37	Автобіографія Михайла Павловича Маковецького («Сулими»), помічника командира боївки запілля УПА Ратнівського району Волинської області	225
№ 38	Автобіографія Лукаша Демидовича Семчука («Юрка»), стрільця боївки підпілля УПА	226
№ 39	Автобіографія Івана Яковича Хвещука, мешканця с. Лютка Заболоттівського району Волинської області, члена місцевої підпільної мережі ОУН	227
№ 40	Автобіографія Володимира Остаповича Литвина, члена ОУН, мешканця с. Радовичі Турійського району Волинської області	228
№ 41	Протокол допиту XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX («Михаля»), таємного агента Ратнівського районного відділу МВД	229
№ 42	Протокол допиту XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX («Львова»), таємного агента Ратнівського районного відділу МГБ	232

№ 43	Протокол допиту XXXXX XXXXXXXXXXX XXXXXX («Берези»), таємного агента Заболоттівського районного відділу МВД	233
№ 44	Протокол допиту XXXXXX XXXXXXXXXXX XXXXXXXX («Чайки»), таємного агента Шацького районного відділу МГБ	237
№ 45	Акт обвинувачення XXXXXX XXXXXX , працівника Борківської сільської ради Ратнівського району Волинської області	251
№ 46	Акт обвинувачення XXXXXX XXXXXXX XXXXX , активного учасника протиповстанських акцій	252
№ 47	Акт обвинувачення XXXXXXX XXXXXXXXXXX XXXX , уповноваженого агента Міністерства заготівель УРСР у с. Забріддя Ратнівського району Волинської області	253
№ 48	Акт обвинувачення XXXXXX XXXXXXXXXXX XXXXXXXX , ройового винищувальної групи Старовижівського районного відділу МГБ у Волинській області	254
№ 49	Характеристика Марка Осюка, голови колгоспу с. Брідки Старовижівського району Волинської області	255
№ 50	Характеристика Харитона Степановича Смолярчука, бригадира колгоспу с. Брідки Старовижівського району Волинської області	255
№ 51	Характеристика Ганни Яворської, засідателя Старовижівського районного суду, вартової колгоспного магазину с. Брідки Старовижівського району Волинської області	256
№ 52	Характеристика Якіма Мажули, дільничного інспектора с. Замшани Ратнівського району Волинської області	256
№ 53	Огляд суспільно-політичний «Марка», члена референтури Старовижівського районного проводу ОУН	257
№ 54	Зведення «Степана», інформатора СБ Старовижівського районного проводу ОУН, про втрати населення с. Замшани Старовижівського району впродовж 1942 – 1946 рр.	258
№ 55	Інформація «Тані», інформатора СБ Старовижівського районного проводу ОУН, про збори в колгоспі с. Брунетівка та роботу обраної земельної комісії	259

№ 56	Інформація «Ворона», члена референтури Старовижівського надрайонного проводу ОУН, про дії НКВД по селах Заболоттівського району з 31 січня до 14 лютого 1947 р.	260
№ 57	Інформація «Ворона», члена референтури Старовижівського надрайонного проводу ОУН, про дії НКВД по селах Заболоттівського району з 14 до 28 лютого 1947 р.	261
№ 58	Реєстр старшин і підстаршин с. Велимче Старовижівського надрайонного проводу ОУН, складений «Хомою»	262

ЧАСТИНА III

Визвольна боротьба крізь призму музейних джерел	263
--	------------

Науково-довідковий апарат

Біографічні етюди персоналій	299
Іменний покажчик	305
Географічний покажчик	315
Список умовних скорочень	322

ВСТУПНЕ СЛОВО

Наше минуле насичене багатьма складними, часом суперечливими сторінками, сповненими внутрішнього динамізму й драматизму. Очевидно, саме так твориться історія народів, які завжди прагнули до суверенітету, власної державності, умов для сталого економічного розвитку, соціальної гармонії та добросусідських відносин з іншими народами.

Було б марно очікувати, що десь там, у попередні століття й десятиліття, усе складалося ідеально, безхмарно. Так уже повелося, що українці завжди, за всіх часів та обставин, важко і жертвовно боролися за власну волю. Українська революція XVII ст. стала одним із яскравих свідчень не тільки того, яку ціну за свободу має сплатити народ і його провідники, а й того, які «підводні камені» підстерігають бездержавну спільноту, що прагне позбутися цього статусу.

Як виявилось, революції розв'язують далеко не всі проблеми, адже все воістину важливе починається після завершення тривалого процесу націєгенези, самоідентифікації, політичної консолідації, зростання національної свідомості, яке нерідко розтягується в часі на кілька століть. Без цієї копіткої, щоденної роботи найсвідоміших представників політикуму, ідейних лідерів, діячів науки і культури неможливо створити передумови для будівництва власної держави. Саме на це поклали сили кращі сини і доньки України у XIX – на початку XX ст.

Складні геополітичні реалії початку «найбуремнішого сторіччя» створили підґрунтя для зародження й стрімкого поширення націоналістичної ідеології. У цьому сенсі український націоналізм не став винятковим, унікальним явищем, хоча й мав певні особливості. Поява ідеологів і теоретиків українського націоналізму – М. Міхновського, Д. Донцова, Ю. Вассіяна та інших, виникнення політичних і громадських об'єднань стали свідченням зростання внутрішнього потенціалу української нації, що не уявляла майбутнього поза межами власної незалежної держави.

Революція 1917 – 1921 рр. не змогла вирішити «українського питання». Заснування української військової організації, що згодом трансформувалася в Організацію українських націоналістів, стало ознакою нового етапу боротьби за національний суверенітет.

У період Другої світової війни національно-визвольний рух набув найбільшого розмаху. Створення Української повстанської армії логічно завершило процес інституційного оформлення українського самостійницького руху. УПА стала збройною силою, здатною впродовж багатьох років вести запеклу боротьбу проти нацистського й більшовицького тоталітарних режимів.

Велика кількість українських патріотів стали жертвами цих антигуманних систем, які зневажали право народів на самовизначення.

Сучасні процеси державотворення актуалізують цю проблематику в академічному і в суспільно-політичному дискурсі.

З огляду на це підготовлене колективом авторів та упорядників видання, безумовно, стане помітним внеском не лише у прирощення фундаментальних знань, а й виконуватиме просвітницьку функцію.

ВАЛЕРІЙ СМОЛІЙ,
директор Інституту історії України НАН України,
академік НАН України

ВІД УПОРЯДНИКІВ

Українська повстанська армія, створена за ініціативи революційної ОУН у роки Другої світової війни, залишаючись актуальним сегментом суспільно-політичного та пам'яттєвого дискурсу, перманентно перебуває у фарватері вітчизняного історієписання. За 75 років, що сплинули від часу створення УПА, українська діаспорна та сучасна історіографія акумулювала величезний масив індивідуальних і колективних монографій, різноштибних наукових і науково-популярних розвідок, мемуарів і спогадів; археографічно впорядкувала та апробувала десятки томів архівних матеріалів; інституювала різні державні, наукові, музейні, архівні та громадські установи й організації, які студіюють і репрезентують розлогий темарій історії визвольної боротьби українців за національне визволення, за здобуття власної, незалежної держави, на вістрі якої перебувала Українська повстанська армія.

Національний музей історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс – фактично єдина в Україні музейна інституція військово-історичного профілю, яка висвітлює події Другої світової війни у глобальній площині, з урахуванням усіх без винятку її складників. Серед пріоритетних науково-дослідницьких і експозитарно-нарративних тем – питання національно-визвольного змагу середини ХХ ст.

Перша постійна експозиція, присвячена розкриттю наріжних аспектів із проблематики українського визвольного руху, була відкрита в 1994 р. Час диктував необхідність рішучої руйнації сталих стереотипів та кліше, що впродовж багатьох десятиліть продукувала радянська пропаганда стосовно створення та діяльності УПА в 1940-х рр. Тому ця музейна рефлексія ґрунтувалася на нових концептуальних засадах і документальних джерелах із повстанського середовища – як із музейних, так і з архівних фондів (на той час щойно відкритих). Усі ці матеріали мали винятково загальноісторичний характер. Утім, цю контроверсійну проблему треба було розглядати і в мікроісторичному вимірі.

Нині у фондозбірні Музею затезавровано близько 1,5 тис. одиниць музейних предметів у всіх групах зберігання, переважну частку яких становлять особисті матеріали учасників українського визвольного руху – понад сто комплексів персоналій. З одного боку, ці реліквії допомагають висвітлити ключові події визвольної боротьби, а з іншого – дають змогу розповісти про конкретні долі її учасників. Цей унікальний джерельний комплекс – результат копіткої багаторічної роботи музейних співробітників у науково-пошуковому, дослідницькому, реставраційному та експозиційному сегментах. Серед здобутків науковців Музею минулих двох десятиліть, на нашу думку, слід виокремити такі: опрацювання відповідних темарійних сховищ Галузевого державного архіву СБУ (ГДА СБУ), Центрального державного архіву громадських об'єднань України (ЦДАГО України), Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України); налагодження плідної співпраці з крайовими братствами та обласними товариствами ветеранів УПА, а також їхніми районними відділами; здійснення

17 відряджень у всі області західноукраїнського регіону; проведення реекспозиції та модернізація розділу з проблематики українського визвольного руху головної експозиції; презентація виставкових проєктів «Ніл Хасевич. Відомий і невідомий», «На шляхах збройної боротьби», «Кирило Осмак – Президент УГВР», документально-реліквійної експозиції «За край і волю, за нації долю!» (до 75-річчя створення Української повстанської армії).

Пропоноване науково-документальне видання є своєрідним підсумком роботи наукових співробітників у всіх напрямках діяльності Музею. Його мета – популяризувати наратив українських істориків, які відображають деякі характерні тенденції розвитку сучасної історіографії УПА і студіювання її різноманітних аспектів (частина I); увести в науковий обіг нові музейні джерела з повстанського середовища (частина II); дати загальне уявлення про особливості тематичної фондової колекції Національного музею (частина III).

У першій частині видання подані наукові студії провідних вітчизняних науковців та музейників, що відображають рівень сучасних історичних знань із зазначеної проблематики, наближають до глибшого розуміння сутності українського визвольного руху, особливостей формування та боротьби УПА, ілюструють найбільш характерні приклади комеморативних практик в українському суспільстві.

У частині II презентовано 58 документів із діловодного архіву Андрія Михалевича («Дениса», «13») – найбільш змістовне і репрезентативне з цього унікального джерельного масиву. Архів, закопаний повстанцями на межі Ратнівського і Старовижівського районів Волинської області на початку 1950-х рр., був «розконсервований» у 1990 р. на пропозицію Йосипа Шиманського, колишнього станичного с. Замшани (нині Ратнівського району Волинської області). Лише в 2008 р., з ініціативи Рівненської обласної організації Всеукраїнського братства ОУН-УПА, сотні цих розпорошених, пошкоджених вологою, рукописних, машинописних і друкованих аркушів, часто зліплених між собою, перетворених на суцільну паперову масу, передали до Музею. Первинна висококваліфікована та копітка праця музейних реставраторів над відновленням архіву тривала майже півтора року, а остаточна реставрація та консервація – понад вісім років. Загалом ця колекція у фондозбірні Національного музею історії України у Другій світовій війні налічує 225 одиниць.

Пропоновані джерела згруповані за проблемно-тематичним принципом. Це нормативні матеріали керівників (Головний провід ОУН, Головний осередок пропаганди ОУН, Головне командування УПА); особисті матеріали, а також звітна та поточна документація «Дениса» («13-го»); звітна документація «Денису» («13-му») від низового апарату Старовижівського районного і надрайонного проводів.

У презентованих документах збережено авторську стилістику й лексику. Проте з етичних міркувань у текстах вилучено прізвища місцевих політичних опонентів та радянських активістів. Фрагменти, що не підлягають цілковитій ідентифікації, взято у квадратні дужки.

У III частині «Визвольна боротьба крізь призму музейних джерел» використані світлини, особисті документи, епістолярії, представлені побутові речі, зброя учасників націоналістичного підпілля та повстанського руху (зокрема, й невідомих вояків УПА) – із фондозбірні Національного музею. Для надання більш цілісної та об'єктивної картини визвольної боротьби використані першоджерела з фондів ГДА СБУ. Серед презентованих понад 30 комплексів персоналій – матеріали представників різних національностей із різних регіонів України, загиблих на полі бою або закатованих у радянських тюрмах, політв'язнів ГУЛАГу, емігрантів. На особливу увагу заслуговують реліквії Степана Стебельського та Володимира Чав'яка – відомих командирів УПА-Захід; родин Сінітовичів та Петрівих – усі вони були учасниками українського визвольного руху; Теодозії Плитки-Сорохан – зв'язкової-розвідниці повстанського підрозділу. Акцентними є автентичні унікальні дереворити Ніла Хасевича. Змістовий контент посилюють щоденники радянських партизанських командирів Сидора Ковпака та Федора Ткаченка, які дають уявлення про рівень протистояння на Волині й Галичині між повстанськими та радянськими партизанськими формуваннями влітку й восени 1943 р. Промовистим свідченням збереження в колективній пам'яті драматичної історії визвольної боротьби є переліки загиблих повстанців, складені безпосередніми учасниками визвольної боротьби, а презентовані довідки про реабілітацію відображають комемораційну політику держави стосовно тих, хто відстоював її незалежність у 1940 – 1950-х рр.

Отже, пропоноване науково-документальне видання такого формату вперше у вітчизняній історіографії синтезувало розлогі темарій українського визвольного руху як крізь призму наукового студіювання музейників і відомих істориків, так і затезаврованої у фондозбірні Меморіалу унікальної документалістики, акцентувавши невідомі та маловідомі джерельні акумулянти з його фондів колекцій.

Науково-довідковий апарат книги становлять біограми персоналій, іменний та географічний покажчики, а також список скорочень. У багатьох з поданих життєписів бракує деяких сегментів, зокрема про псевдо, а також даних щодо ув'язнення та реабілітації через особливості боротьби в умовах глибокого підпілля та радянської державної політики.

Маємо надію, що презентоване видання сприятиме активізації науково-дослідницьких зусиль у цій тематичній царині та стане в пригоді тим, хто цікавиться вітчизняною історією, зокрема українським визвольним рухом.

ЛЮБОВ ЛЕГАСОВА,
заступник генерального директора з наукової роботи
Національного музею історії України у Другій світовій війні

СМЕРТЬ ГИТЛЕРІВСЬКО-СТАЛІНСЬКИМ
ОКУПАНТАМ

ЗА ЩО БОРЕТЬСЯ УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНЧА АРМІЯ (УПА)?

— 1944 —

Українська Повстанча Армія
стійну Соборну Державу і за те, що
тільки своєю власною, самостійною
поволокою та експлуатацією
у власних, самостійних державах
ведуть розв'язку національну

УПА бореться проти імперіалістичної
культури народу поволіє культ української
культури. Тому УПА бореться проти
„Нової Європи“.

УПА з усією рішучістю бореться проти
і фашистсько-націоналістичних програм і політик,
бо вони є зрадками зовнішньої імперії,
проти російського комуністичного
соціалізму.

УПА проти того, щоб один народ, здійснюючи імперіалістичні,
„визвольні“, „братські“ акції, під опіку інших народів, бо
цими лукавими словами криється огидний зміст поневолення,
силовий, грабунок. Тому УПА бореться проти російсько-більше-
вицьких і німецьких імперіалістичних програм і політик, поки не
„опикуватимуть“ і „визвольні“ акції, поки не опантують Україну від усієї
Соборної Держави (УССД), в якій селянина, робітника і інтелігентів
можливе вільно, замолоді і культурно жити та розвиватися.

УПА за повне визволення українського народу від московсько-
більшевицького та німецького ярма, за побудову УССД без помі-
шників, капіталістів і без большевицьких комісарів, енкаведистів
і партійних паразитів.

В Українській Державі влада вважатиме за найвищий свій об-
в'язок інтереси народу. Не маючи загарибницьких цілей та поведінки
країні і пригноблення народу у своїй державі, народова влада України
не витратить час, енергію та кошти на творення апарату гірше
Українська народна влада всі економічні ресурси та всю людську
енергію спрямує на побудову нового державного порядку, справедли-
вого соціального ладу, на економічне будівництво країни та куль-
турне піднесення народу.

У лавах УПА борються українські селяни, робітники та інтелі-
генти проти гноблення, за УССД — за національну й соціальну визво-
лення, за новий державний порядок та новий соціальний лад.

1. а) За знищення більшовицької й німецької експлуатаційно-рабської
паццької системи в організації сільського господарства. Виходячи
з того, що земля є власністю народу, українська держава владі
не виключити ватиме селянам однієї форми користування землею

Тому, щоб не допустити виведення України з
культури, вільно, замолоді і культурно жити та розвиватися.

а) За безплатну землю, в залежності від кількості
всіх поміщальних, монастирських та церковних земель.

б) За те, щоб не була прописана була націоналістична
власність, а робота — колективістсько-громадянська.

в) За участь робітників у керівництві заводів, за відмову, а не
комісарсько-партійної принизи у керівництві.

г) За загальний восьмигодинний робочий день. Повна дворобоча пра-
ця може бути тільки вільною, як і кожна робота, а не
робітник отримує за неї окрему плату.

д) За справедливий оплати праці, за участь робітників у прибутках
підприємства. Робітник отримує таку зарплату, яка потрібна
для забезпечення матеріальних і духовних потреб цілої його сім'ї.

е) При річних підсумах господарсько-кооперативних підприємств
робітник одержує частку річного прибутку, а в на-
ціонально-державних — премію.

ж) За вільну працю, вільний вибір професії, вільний вибір місця праці,
підвищення норм та інших способів експлуатації працюючих.

з) За свободу професій. За знищення стахановщини, соціалістич-
ної, підвищення норм та інших способів експлуатації працюючих.

4. За вільне ремесло, за добровільне обслуговування ремісників
у артілі, за право ремісників, виходячи з артілі та індивідуально
виконувати працю й вільно розпоряджатися своєю продукцією.

5. За національно-державну організацію великої торгівлі, за гро-
мадянсько-кооперативну дрібну торгівлю та за дрібну приватно
торгівлю, за вільні базари.

6. За повну рівність жінок з чоловіком в усіх громадянських правах
і обов'язках, за вільний доступ жінки до всіх шкіл, до всіх профе-
сій, за першочергове право жінки на фізично легшу працю, щоб
жінка не шукала заробітку в шахтах, рудниках та на інших важких
промислах і в наслідок цього не руйнувала свого здоров'я. За дер-
жавну охорону материнства. Батько сім'ї одержує мати, крім
плати за свою працю, додаткову платню на утримання жінки
й неповнолітніх дітей. Лише в таких умовах жінка матиме змогу
виконувати свій виховний, почесний і відповідальний обов'язок
матері й виконувати молодого покоління.

7. а) За обов'язкове середнє навчання. За піднесення освіти і куль-
тури широкого народної маси шляхом поширення мережі шкіл,
підприємств, бібліотек, музеїв, кіно, театрів тощо.

б) За поширення вільного й фахового навчання, за невинний ріст
висококваліфікованих кадрів фахівців на всіх ділянках життя.

в) За вільний доступ молоді до всіх видів навчальних закладів.

3. За забезпечення студентства стипендіями, а також
теми, які є важливими для розвитку науки, культури, освіти, літератури, мистецтва, спорту, фізичної культури, туризму, охорони здоров'я, молоді — у
радіально-розумовий та фізичний, за вільний доступ до ве-
наукових і культурних надбань людства.

8. За пошану до праці інтелігентів. За створення таких моральних об-
мов, праці, щоб інтелігент, будучи цілком спроможний про звичай-
ній день та про долю сім'ї, не відпадає культурно-творчий праці,
має потрібні умови для праці над собою, постійно збагачував сво-
як і підвищував свій розумово-культурний рівень.

9. а) За повне забезпечення всіх працюючих на старість та на ви-
лок хвороби чи кашцяття.

б) За широке запровадження охорони народного здоров'я, за по-
ширення сітки лікарень, санаторіїв, курортів та будинків відпочи-
нчому, за збільшення лікарських кадрів. За право працюючих
на безплатне користування всіма закладами охорони здоров'я.

в) За особливу державну опіку над дітьми й молоддю, за поши-
рення сітки дитячих шкіл та садків, санаторіїв, таборів відпочи-
нку та спортивних організацій. За охорону всієї дитячої та мо-
лоді й культурних надбань людства.

10. а) За свободу друку, слова, думки, переконань, віри і світогляду.
Проти офіційного навідання суспільності світовладних доктрин
і догм.

б) За вільне вільзвання і виконувати культури, які не суперечать
громадянській моралі.

в) За відокремлення церковних організацій від держави.

г) За культурні взаємини з другими народами, за право вільно
громадян за кордон для навчання, лікування та підняття жит-
тя й культурних надбань других народів.

11. За повне право національних меншостей пакети свою власну
по форми й по змісту національну культуру.

12. За рівність усіх громадян України, не залежно від їх національ-
ності, в державних та громадянських правах і обов'язках, за рів-
не право на працю, заробіток і відпочинок.

13. За вільну українську по форми й по змісту культуру, за геротич-
ну духовність, високу мораль, за громадянську солідарність, друж-
бу та дисципліну.

Українська Повстанча
Армія.

Друкарня №11А, м. Київ, вересень, 1944.

За що бореться Українська
Повстанча Армія
(УПА)? 1944 р.
З архіву Андрія Михалевича.
Фонди НМІУДСВ. —
КН-247320. — Д-55552.

Теодозія Плитка-Сорохан («Ластівка»). 1944 р.
Фонди НМІУДСВ. — КН-268439. — Ф-34315.

Саморобна альпіністська кішка з кріпленням
Теодозії Плитки-Сорохан. 1940-ві рр.
Фонди НМІУДСВ. — КН-265200. — РМ-2250.

Василь Сінітович у родинному колі. 1942 р.
Фонди НМІУДСВ. – Акт № 350 від 20.10.2016 р.

Кептар Олексія Сінітовича. 1940-ві рр.
Фонди НМІУДСВ. – Акт № 351 від 21.10.2016 р.

Олексій Сінітович (3-й) («Бескид») із товаришами. 1944 р.
Фонди НМІУДСВ. – Акт № 350 від 20.10.2016 р.

Кресаня невідомого повстанця. 1940-ві рр.
Фонди НМІУДСВ. — КН-268025. — РТ-3927.

Клятва

Я, галицький борець за волю України, в ім'я
загиблогої борючись за волю України, в ім'я
народу в дії своїх рідних родичів своїх друзів своїх
улюблених мамину, бабусю, дідуся, робитиму всіляку
в боротьбі з лавою. Я клянусь і згодом не змінюю і ра-
тиско не покину своїх рідних, друзів, маму, бабусю, дідуся, по-
кинувши кров'ю рідну, але історично-визвольну
Клятва. В ім'я рідних своїх в ім'я героїв на-
шої України, в ім'я нашої України і моєї рідни-
чої України, клянусь зрештою не покинути ніколи
в боротьбі з лавою і згодом не змінюю свого народу,
моїх рідних, своїх маму і бабусю, своїх друзів,
своєю рідною землею, за яку свідчує дивинна
згоріла земля наша.

Клятва. В ім'я рідних маминих братів,
за невеличку кров'ю своїх маму і сестер, улюблених
нашої України, в боротьбі з лавою і згодом не
змінюю. В пам'яті нашої великої України
за маму і улюблених друзів своїх і своїх рідних
залишаю по території нашої України і со-
всім своїм і в боротьбі з лавою і згодом не
змінюю. За маминих друзів і за маминих друзів і рідних
рідних своїх і своїх рідних.
Клятва. В ім'я рідних своїх улюблених
маминих друзів і своїх рідних улюблених
за невеличку кров'ю і за невеличку кров'ю своїх
маминих друзів і за невеличку кров'ю своїх рідних
улюблених маминих друзів і за невеличку кров'ю
своєю рідною землею, за яку свідчує дивинна
згоріла земля наша історично-визвольна
Клятва. В ім'я рідних маминих братів.

Особистий підпис кров'ю.

Клятва Ярослава Петріва, підписана кров'ю. 1947 р.
Фонди НМІУДСВ. — Акт № 61 від 20.03.2017 р.

Бідон, у якому повстанці одного з підрозділів куреня «Сірі Вовки»
Воєнної округи-3 «Лисоня» УПА-Захід
заховали свій діловодний архів. 1940-ві рр.
У 2012 р. його знайшов лісничий Білецького лісництва
Чортківського району Тернопільської області.
Фонди НМІУДСВ. – Акт № 101 від 28.03.2017 р.

Матеріали з архіву Андрія Михалевича
до початку реставрації. 2009 р.